

Utfordringsbilde for Strand kommune

Kunnskapsgrunnlag til planstrategi 2024-2027, kommuneplanen og andre planer og oppgaver

Oppdatert i tråd med vedtak i kommunestyret 13.06.2024, saksnummer 049/24

Innledning

- Utviklingstrekk og utfordringer for Strand kommune blir belyst i dette dokumentet. Dette dokumentet er et grunnlagsdokument til den kommunale planstrategien, men kan også brukes som kunnskapsgrunnlag for andre kommunale oppgaver.
- Følgende temaer er belyst i dette dokumentet:
 - Demografi og befolkning – side 7
 - Klima og natur – side 12
 - Økonomi og omstilling – side 20
 - Næring – side 23
 - Byutvikling, bosetting og boligsosialt arbeid – side 34
 - Inntekt og utdanning – side 42
 - Helse og livsmestring – side 48
 - Risiko og sårbarhet – side 53
- I Strand er bo-attraktivitet, næringsattraktivitet, omstilling og livsmestring sentrale utfordringer fremover.

Bærekraft på «strandsk»

▪ Oversettelsesprinsippet

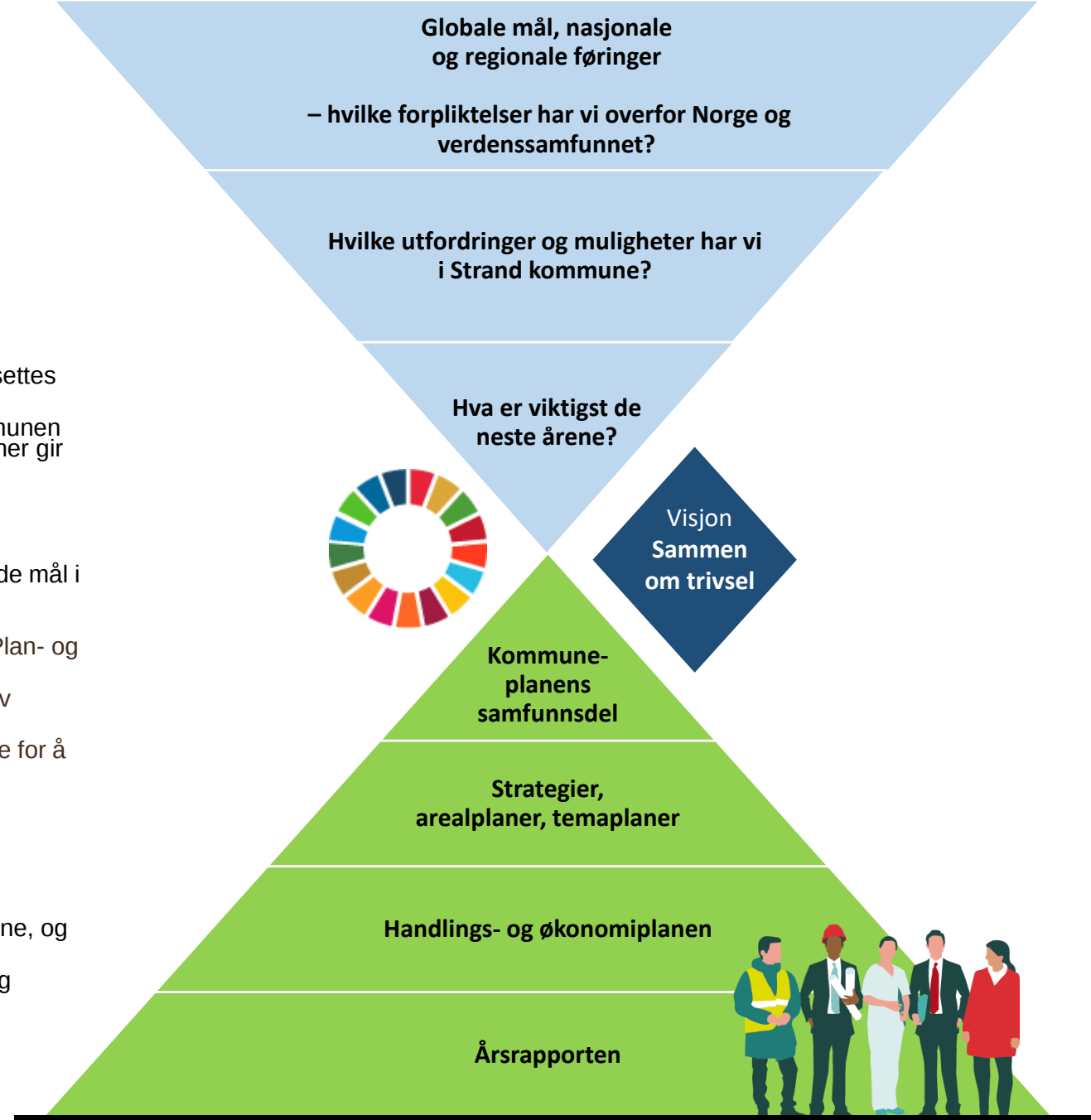
- Globale, nasjonale og regionale mål, føringer og forventninger oversettes og gjøres til våre egne gjennom planer.
- I et omfattende mål- og forventningsbilde er det avgjørende at kommunen prioriterer innenfor egne rammer og kontekst. «Vegg- til- vegg»- planer gir mindre styring.

▪ Samfunnsdelen er kommunens utviklingsstrategi

- Kommuneplanens samfunnsdelen definerer kommunens overordnede mål i et 15-årsperspektiv.
- Den skal ta stilling til langsiktige utfordringer, mål og strategier for kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon (Plan- og bygningsloven § 11-1).
- Delt eierskap: Det kreves innsats og samarbeid mellom flere deler av kommunen for å nå målene.
- Systematisk oppfølging: Hver enkelt må ta stilling til hva de kan gjøre for å bidra til bedre måloppnåelse.

▪ Plansystemet

- Planer er kommunens verktøy for å fastsette mål og avveie interesser på lavere nivå.
- Plansystemet sikrer sammenheng og arbeidsfordeling mellom planene, og angir rammene for kommunens planarbeid.
- Handlings- og økonomiplanen er kommuneplanens handlingsplan og fastsetter ressursfordeling i et 1- og 4-årsperspektiv.
- Arealplaner er juridisk bindende.

Plansystemet i Strand

Hvilke planer trenger kommunen for å nå målene i samfunnsdelen?

Lovkrav om kommunens ansvar på det boligsosiale feltet og folkehelseoversikt

- *Lov om kommunenes ansvar på det boligsosiale feltet* gikk i kraft i 2023 og gir kommunene utvidet ansvarsområde på det boligsosiale området. Plan og bygningsloven viser til at kommunens boligsosiale arbeid bør drøftes i den kommunale planstrategien. Dette utredningsnotat viser derfor til utfordringer som omhandler boligsosialt arbeid i Strand.
- Jf. §§ 5. og 6. i *folkehelseloven* skal kommunen ha nødvendig oversikt over helsetilstanden i befolkningen og de positive og negative faktorene som kan virke inn på denne. Dette utfordringsbildet inngår i kommunens folkehelseoversikt, sammen med vedlagte folkehelsedokument.

Oversiktsdokument folkehelse – 2023

FOLKEHELSEKARTLEGGING
2023

Strand kommune

Nasjonale forventninger i regional og kommunal planlegging

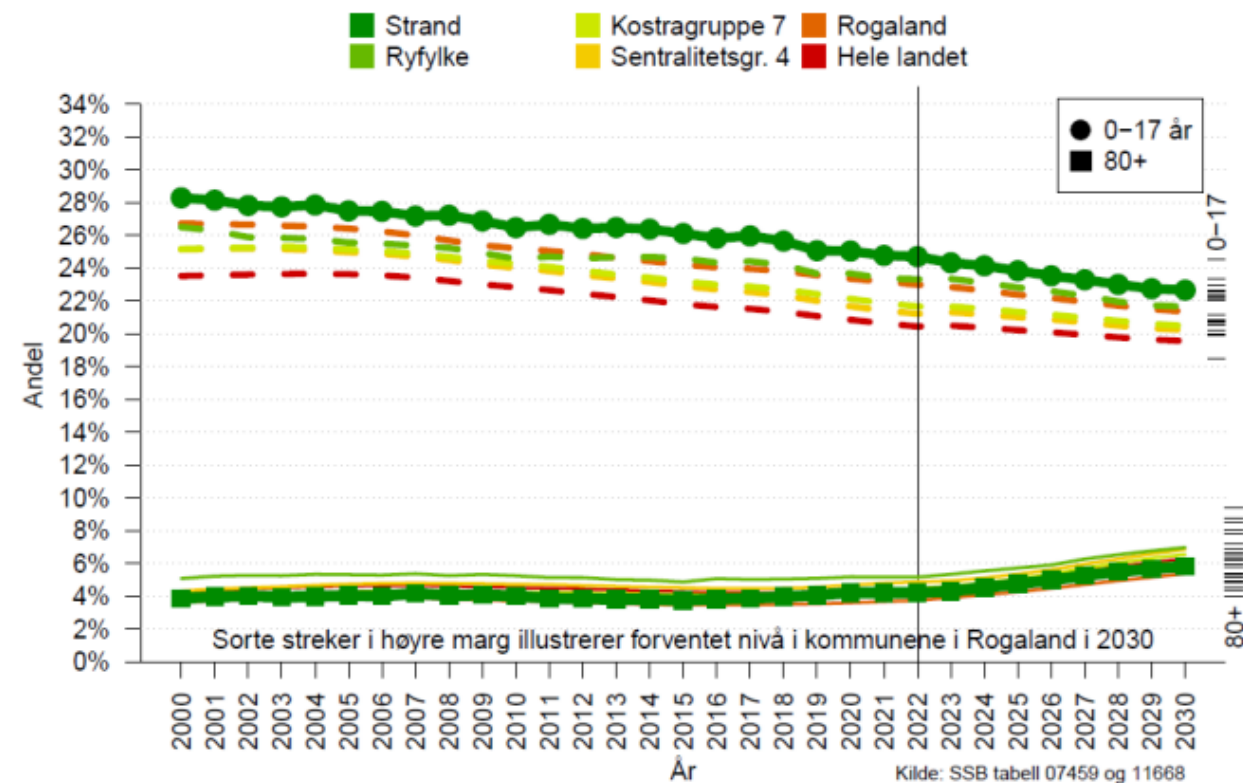
- Regjeringen legger frem hvert fjerde år fram nasjonale forventninger til regional og kommunalplanlegging for å fremme en bærekraftig utvikling i hele landet.
- Regjeringen mener det er viktig at fylkeskommunene og kommunene bidrar til å fremme verdiskaping, nødvendig omstilling av økonomien, sikre bosetting i hele landet, redusere klimagassutslipp og tilpasse oss et klima i endring, ivareta natur, viktige friluftsområder og kulturmiljø, effektivisere energibruken, tilby likeverdige tjenester, håndtere demografiske endringer, motvirke mangel på kompetanse og arbeidskraft og sikre gode, likestilte og trygge lokalsamfunn.
- Forventningene i dette dokumentet gir retning for hvordan bærekraftsmålene kan følges opp, men dekker ikke alle områdene der den regionale og kommunale planleggingen kan bidra. Det er derfor viktig at planprosessene brukes for å drøfte hvordan bærekraftsmålene kan følges opp ut fra de utfordringene og mulighetene som er mest aktuelle lokalt og regionalt. Planprosessene er også viktige for å forankre bærekraftsarbeidet i samfunnet, håndtere målkonflikter og for å utforske nye arbeidsmetoder og løsninger som bidrar til å nå målene.
- Norge har sluttet seg til 2030-agendaen, vedtatt av alle FNs medlemsland, med 17 mål for å fremme en sosialt, miljømessig og økonomisk bærekraftig utvikling. Som samfunnsutviklere, tjenesteytere og planmyndigheter, er fylkeskommunene og kommunene avgjørende for at vi skal lykkes med å realisere en bærekraftig samfunnsutvikling i hele landet. De nasjonale klima- og miljømålene gir rammer for planleggingen og er sentrale for at bærekraftsmålene kan nås.
- Kilde: Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023–2027

Demografi og befolkning

Befolknings sammensetning

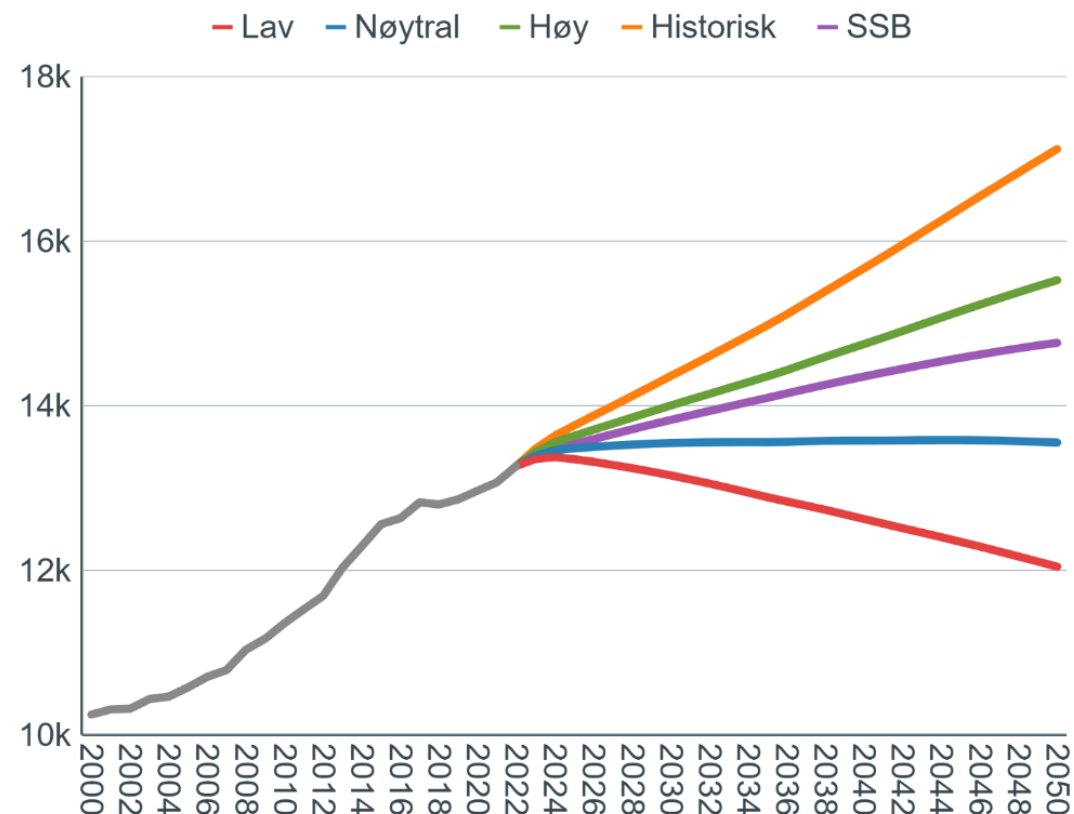
- Søylediagrammet til høyre viser befolkningsutviklingen for aldersgruppene 0-17 og 80 og eldre fra år 2000 og frem til 2022, samt forventet utvikling frem mot 2030. Kilde: SSB
- Strand kommune har en relativt ung befolkning. Av diagrammet ser vi at Strand har en høyere andel barn og ungdom enn alle sammenlignbare grupper, inkludert hele Norge, og at denne forskjellen trolig vil vedvare. Kilde: SSB
- En ung befolkning gir grunn til å forvente mindre utfordringer med sykdommer som blir vanligere med stigende alder, og antyder at kommunen har et levende arbeidsmarked som tiltrekker unge i etableringsfasen – eller at et slikt arbeidsmarked er innen rekkevidde for personer som er bosatt i kommunen.

De øvre linjene i diagrammet viser til aldersgruppe 0-17 år.
De nedre linjene i diagrammet viser til aldersgruppe 80+.

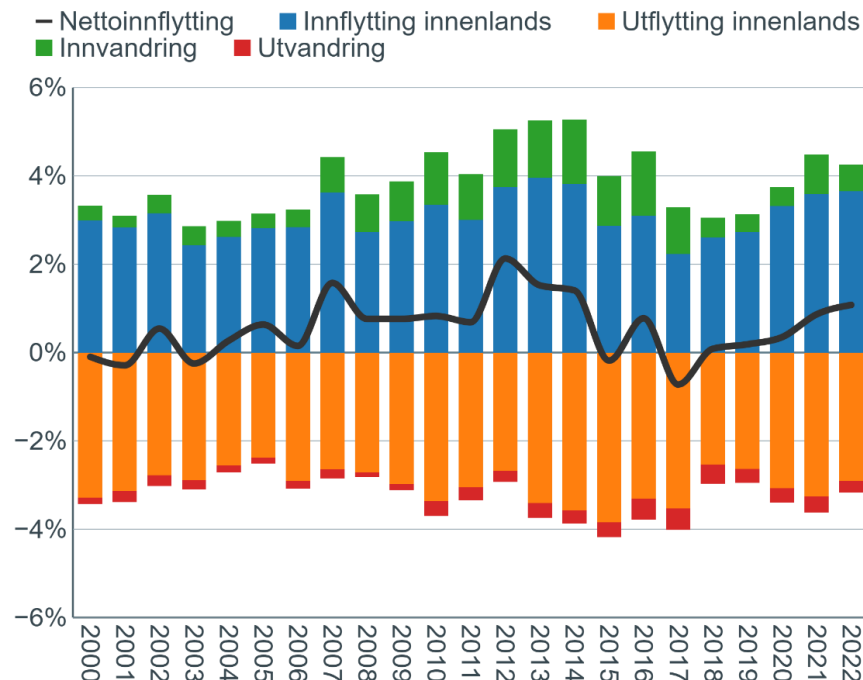
Forventet befolkningsvekst

- I figuren kan vi se fire scenarier vi har for folketallsutviklingen i Strand fram til 2050. SSB sin hovedframskrivning er markert med lilla farge, de andre er utarbeidet av Telemarksforskning. Kilde: Regional analyse
- Scenarioene er basert på hvilken grad Strand lykkes med å skape nærings- og bostedsattraktivitet. Men dette henger også sammen med ytre påvirkningsfaktorer, f.eks. utvikling i olje- og gassektoren, flyktningestrømmer og fødselstrender.
- Hvis Strand beholder sin positive nærings- og bostedsattraktivitet vil det gi den største økningen i befolkningen med over 17 000 innbyggere i 2050. Grafen «Historisk» viser til denne utviklingen. Kilde: Regional analyse. I kommuneplanens arealdel er det tilstrekkelig boligreserver for å håndtere en slik utvikling.
- Veksten utover 2000-tallet sammenfalt med høy aktivitet i oljebransjen og høy arbeidsinnvandring til Norge. Det er lite sannsynlig at den høye veksten vi har hatt denne perioden vil fortsette.
- SSB har i sitt scenario har ofte ligget litt lavt i forhold til reell vekst. Strand kommune legger derfor til grunn scenarioet "Høy" i kommunens planarbeid.

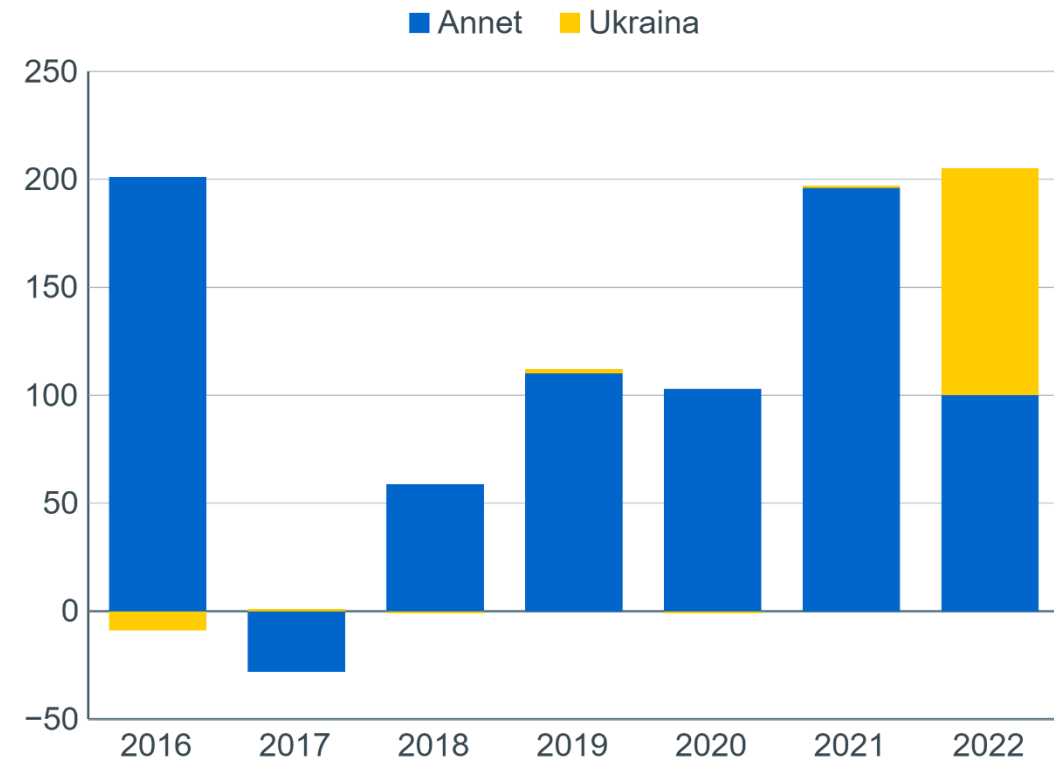
Inn- og utflytting i Strand

- I figuren kan vi se bruttoflyttingen til Strand og hvordan de ulike komponentene bidrar til nettoflyttingen i alle årene etter 2000.
- Det er et stort antall som flytter inn og ut, selv om nettoflyttingen er liten i forhold til folketallet.
- Strand har størst nettoinnflytting fra Hjelmeland og Stavanger.
- Strand taper flest innbyggere til Oslo, Bergen, og Kristiansand. Det er også netto utflytting til Karmøy og Haugesund.
- Kilde: Regional analyse

Innvandring fra Ukraina

- Befolkningsveksten i Norge ble sterkt påvirket av det store antallet ukrainske flyktninger i 2022. De ukrainske flyktningene har blitt ujevnt fordelt mellom regionene.
- Det har blitt bosatt langt flere ukrainere i distriktene enn i sentrale strøk, relativt til folketallet.
- I Strand utgjorde ukrainske flyktninger 0,8 prosent av folketallet i 2022. Folketallet i Strand økte med 205 innbyggere i 2022. Av denne økningen var 105 ukrainere.
- Figuren til høyre viser til endringer i folketallet i Strand med og uten ukrainere.
- Kilde: Regional analyse

Klima og natur

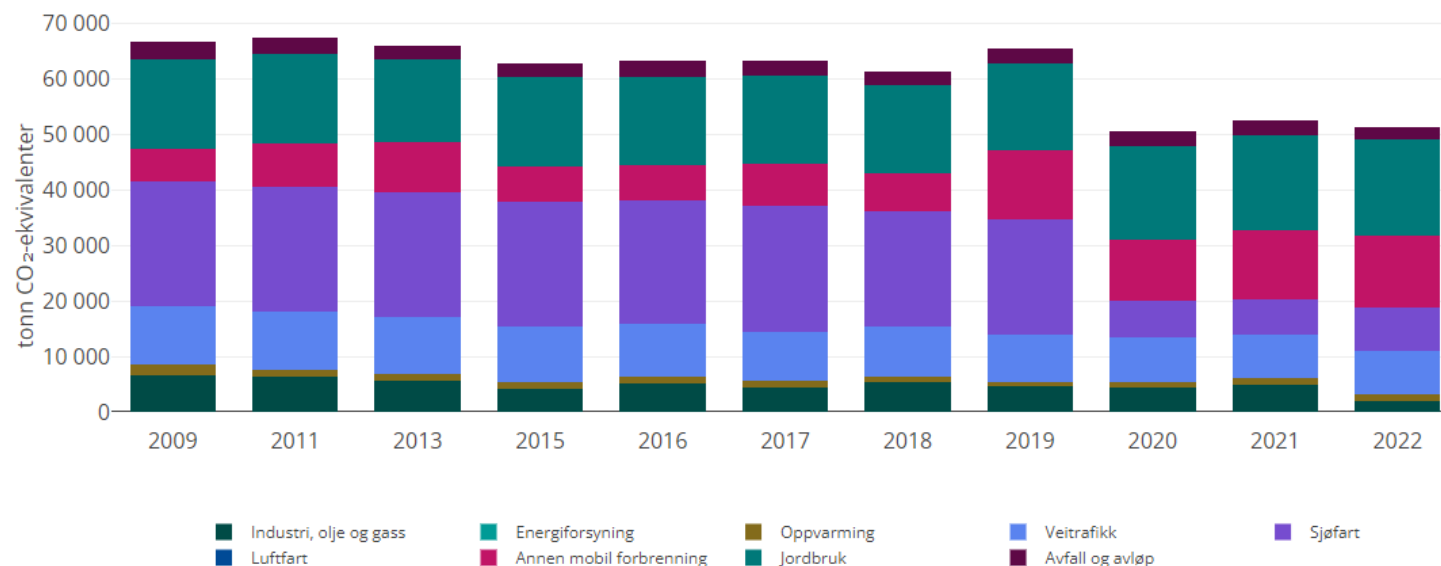
Klimaendringer

- Miljødirektoratet viser til at grunnet usikkerheten i utviklingen av klimagassutslipp, er det nasjonal politikk at endringer som følge av fortsatt høye utslipp skal legges til grunn når konsekvensene av klimaendringene skal vurderes. FNs klimapanel sitt scenario RCP8.5 viser til det mest dramatiske klimascenarioet.
- Med utgangspunkt i RCP8.5 er det, i høyest grad, økt sannsynlighet for følgende klimarelaterte forhold i Rogaland i 2071-2100 sammenlignet med perioden 1971-2000:
 - Økt intensitet og hyppighet av ekstrem nedbør. Den økte mengden nedbør vil føre til mer overvann.
 - Flere og større regnflommer. Dette innebærer at det kan forventes en økning i vannføring i mindre bekker og elver.
 - Som følge av økt mengde av nedbør så blir det økt fare for jord-, flom-, og sørpeskred.
 - Stormflonivået vil øke som følge av økning av havnivåstigning. Rapporten «Overordnet analyse av konsekvenser av klimaendringer på natur og samfunn i Rogaland» fra forskningsinstituttet CICERO viser til fra perioden 1986-2005 til 2081-2100 forventes det en havnivåstigning på 77 cm i Strand.
- Kilde: Norsk klimaservicesenter

Klimaomstilling

- Norge har under Parisavtalen fra 2015 tatt på seg en forpliktelse til å redusere utslippene av klimagasser med minst 55 prosent i 2030 sammenlignet med nivået i 1990.
- I kommuneplanens samfunnsdel 2019-2035 er det vedtatt at Strand kommune har som målsetning frem mot 2035 å redusere det geografiske utslippet fra Strandasamfunnet og klimafotavtrykket fra Strand kommune som organisasjon med 70%.
- I søylediagrammet til høyre vises det til sektorfordelte utslipp av antall tonn CO₂ ekvivalenter i Strand. Fra 2021 til 2022 var det en nedgang på 2,1 prosent i utslippet i Strand. Det er de direkte utslippene som skjer innenfor kommunens grenser som er inkludert i statistikken. Kilde: Miljødirektoratet
- Mellom 2009 og 2021 har Strand kuttet sine utslipp innen for kommunens grenser med 20,9 %. Dette er et større kutt enn de fleste kommuner, og tilsvarer 51. plass av totalt 356 kommuner. Jordbruk er den største utslippssektoren i kommunen. Kilde: Miljødirektoratet
- I gjennomsnitt har en innbygger i Strand et årlig gjennomsnitt på utslipp av 12,8 tonn CO₂ ekvivalenter. Landsgjennomsnittet er 12,1 tonn. Utslippet beregnes ved at alle husholdningene i området simuleres med de nyeste tilgjengelige dataene, som oftest fra 2019. Kilde: Folkets Fotavtrykk
- I rapporten *Bærekraft 356* vises det til en oversikt over resultatene til kommunene i 2023 i bærekraft innenfor temaene «klima og miljø», «sosiale forhold», og «økonomi og styring.» Strand ble rangert som nr. 86 på den listen av kommunene. Kilde: PwC

Kilde: Miljødirektoratet. Kuttet i sjøfart fra 2019 til 2020 skyldes trolig redusert båttrafikk i forbindelse med åpningen av Ryfast.

Natur- og kulturlandskapet i Strand

- Strand kommune har et totalareal på 261,69 kvadratkilometer, hvorav 26,08 kvadratkilometer omfattes av vann.
- Kommunen har en variert natur, med områder som strekker seg fra sjø, til store skogområder og høyereliggende fjell- og heiområder.
- Skog dominerer i kommunen, med en dekning på hele 136,98 kvadratkilometer av totalarealet.
- Kulturlandskapet er fremtredende nord og vest i Strand, med store områder med dyrket mark og beitemark. Sør og østover dominerer skogkledd areal, og topografien fremstår betydelig mer kupert, med større og mindre fjelltopper.
- Preikestolområdet fremstår her som et større sammenhengende fjellområde, hvor det grenser ned mot Lysefjorden i sør.
- Strand er her en hotspot lokalitet for Boreonemoral regnskog i regionen, med sine fuktige nordvendte lisider som legger til rette for et sjeldent og spesialtilpasset artsmangfold.
- I kulturlandskapet finnes det store areal med kystlynghei, som over lang tid har blitt driftet ved beite og aktiv sviing av lyngen. Nærmere gårdene kan man finne lite eller ugjødslete naturbeitemarker, som ofte innehar en stor artsrikdom tilknyttet karplanter og insekter.
- Kilde: Utredningsnotat for naturmangfold – Strand kommune 2023

Figur 6.6. Kystlynghei ved Holtåheia i Strand. (Foto: Ecofact).

Trusler mot naturmangfold

- Naturmangfoldet er under sterkt press fra flere hold.
- Arealendringer, forurensning, klimaendringer, overhøsting og fremmede arter representerer de viktigste påvirkningsfaktorene på den globale skala. Figuren til høyre viser til hvordan disse forholdene påvirker naturen.
- I Norge skiller arealendring seg ut som den desidert viktigste årsaken til tap av naturmangfold. Det vil her være en stor utfordring med en økende befolkning og høyere krav til samfunnet.
- Strand er i vekst, og har etter utbygging av den undersjøiske tunnelen Ryfast blitt mer attraktiv for tilflyttere, som igjen vil legge press på naturareal med økt behov for utbygging og tilrettelegging.
- Kilde: Utredningsnotat for Naturmangfold – Strand kommune 2023

FNs naturavtale

- I 2022 i Montreal, i det 15. naturtoppmøtet til FN, ble en naturavtale nådd. Per 7. juli 2023 har 196 land sluttet seg til avtalen. USA er det eneste landet i FN som ikke er med.
- Naturavtalen er en internasjonal avtale som handler om å redde og bevare natur- og biomangfoldet i verden.
- I avtalen advares det om følgende:
Uten akutt handling, per denne avtalen, vil man se en videre opptrapping i verdens hastighet når det gjelder utryddelse av arter, som allerede er minst titalls til hundrevis av ganger høyere enn den har vært gjennomsnittet i løpet av de siste ti millioner årene.
- Avtalen har fire mål og 23 delmål som landene har forpliktet seg til å nå innen 2030.
- To av hovedpunktene er at 30 prosent natur på land skal vernes innen 2030 og 30 prosent av all natur som er delvis ødelagt skal være restaurert innen 2030.
- Kilde: FN

Friluftsliv

- Strand kommune er et eldorado for naturopplevelser som strekker seg fra fjord til fjell, noe som skaper variasjon i muligheter til utøvelse av friluftsliv.
- Som en følge av kommunesammenslåing har kommunearealet vokst, og området Kolabygda og Preikestolen er blitt en del av Strand kommune. Dette har bidratt til økte muligheter for gode naturopplevelser og friluftsliv innenfor kommunegrensene, både til lands og til vanns.
- Med sin lange kystlinje og skjærgård finnes det mange muligheter for sjøbasert friluftsliv, som fiske, kajakkpadling, dykking og bading.
- Kommunen har flere ferskvann og elver som aktivt brukes av befolkningen til blant annet bading, fiske og kajakkpadling.
- Strand har mange varierte merkede turløyper i umiddelbar nærhet til der folk bor, og lokalbefolkningen er flittige brukere.
- I kommunen er det tilrettelagte områder for utendørs klatring, stisykling og skigåing. Det finnes flere lag og organisasjoner som tilrettelegger for friluftsliv i kommunen, både av organisert og egenorganisert karakter.
- Kilde: Plan for kultur, idrett og friluftsliv Strand kommune 2023 – 2027

Areal i sjø: Sambruk og verdiskaping

- I dag er det noen få bønder som har lakse- og makrellfiske knyttet opp mot landbrukseiendommen som del av næringsvirksomheten. Vi har noen få som driver aktivt fiske med konsesjoner.
- Flere mekaniske bedrifter er knyttet opp mot oljenæringen, men ikke knyttet direkte opp mot bruk i sjø lokalt.
- Undervannsdroner blir testet i sjø utenfor Nordmarka industriområde. Strand har dykkerfirma som server oppdrettsnæringen og annen maritim industri.
- Friområdene som ligger tett inntil industriområdet i Nordmarka blir stadig testet opp mot utvidet industriområde og dypvannskai.
- Hyttebygging har over tid brukt store areal av strandlinjen i kommunen. En ser i dag at noen areal kommer i konflikt med dagens friluftsliv.
- Det er i sjøarealene mange farleder på kryss og tvers, men Ryfast har gjort noen overflødig. Stavanger – Tau med ferje er nedlagt, men nye avganger til øyene er opprettet fra Tau. Hurtigbåt fra Stavanger til Jørpeland er lagt ned.
- Det er et aktivt båtmiljø med større og mindre båtanlegg, og det er ønske om lage flere slike anlegg. Dette legger også press på strandlinjen.
- Vannområdene rundt om i Ryfylke arbeider målrettet mot å bedre sjøørreten og laksen sine leveområder.

Økonomi og omstilling

Fremtidig økonomisk utvikling

- Den nåværende utviklingen med en aldrende befolkning vil medføre en lavere andel yrkesaktive.
 - Dermed vil en større andel av befolkningen vil ha pensjon i stede for arbeidsinntekt som inntektskilde.
- Tilpasning til klimaendringer er kostnadskreven.
- En forventet nedgang i petroleumsnæringen vil gi:
 - Lavere inntekter til staten.
 - Lavere vekst i skatteinntektene til kommunen.
 - Lavere andel yrkesaktive.
 - Krav til ny teknologi.
 - Krav til yrkesomstilling.
- Kilde: Perspektivmeldingen 2021

Kommunens økonomi

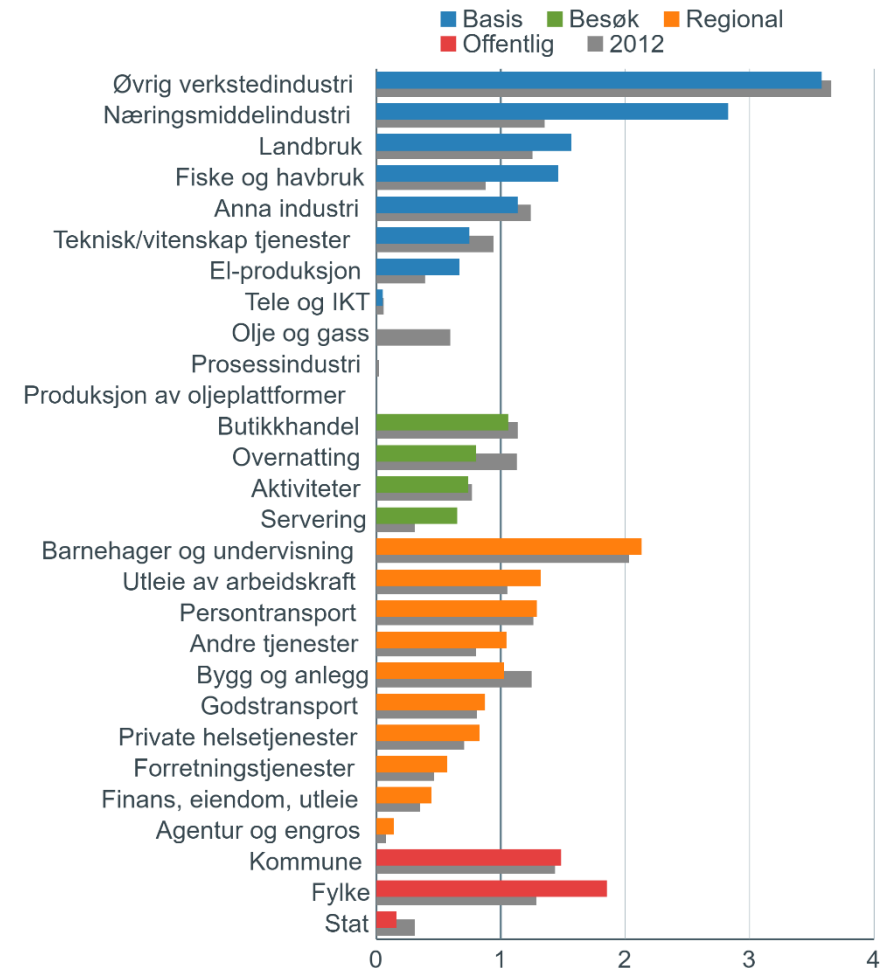
- Nye skoler og flerbrukshall har gitt kommunen et løft, men har også gitt oss høy gjeld.
- Den demografiske endringen i Norge med stadig flere eldre og pleietrengende vil også gjøre seg gjeldende i Strand, til tross for at vi har en relativt ung befolkning. Dersom befolkningsframskrivingene stemmer vil også Strand kommune måtte dreie ressurser fra skole og barnehage til pleie og omsorg.
- Renteøkning og prisvekst gjør at kommunen har en stram økonomi og må ha fokus på effektivisering og å jobbe smartere.
- Strand kommune har lave sentrale inntekter i forhold til de fleste kommuner i Rogaland, med lave skatteinntekter, ca. 86% av landsgjennomsnitt, og lave rammetilskudd i forhold til våre nabokommuner. Prognoser fra Kommunesektorens organisasjon og Statsforvalteren tilsier at skatteinntektene vil ha ingen eller liten økning de kommende årene.

Næring

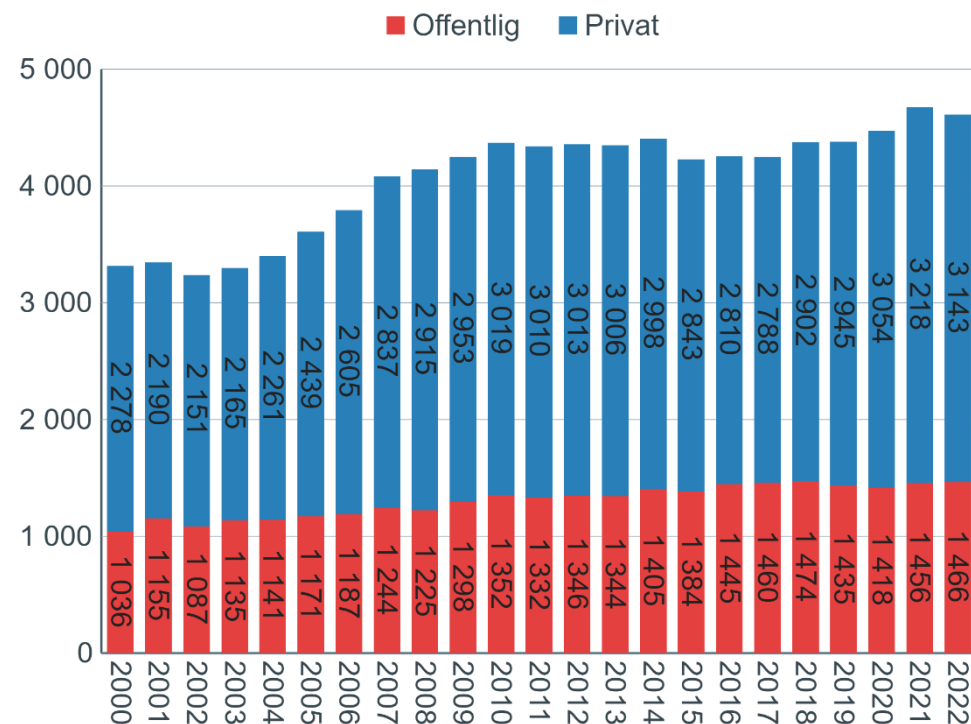
Næringsstruktur i Strand kommune

- Figuren viser lokaliseringkvotientene til de ulike bransjene i næringslivet i lokalisert i Strand i 2022 (fargede søyler), sammenlignet med 2012 (grå søyler). Lokaliseringkvotienter forteller om det er relativt mye av en bransje i et område. En beregner lokaliseringkvotienten til en bransje ved å dele andelen som denne bransjen utgjør av samlet sysselsetting i et område med andelen som bransjen utgjør på landsbasis.
- Bransjer med lokaliseringkvotient over 1 er bransjer som Strand har relativt mye av.
- Strand har relativt mye av bransjene *øvrig verkstedindustri* og *næringsmiddelindustri*. Næringsmiddelindustrien har blitt relativt større i den siste tiårsperioden.
- Bransjen *barnehager og undervisning* er også relativt stor i Strand. Det tyder på at det er en relativt stort innslag av privat sektor i denne bransjen.
- Noen bransjer er nesten fraværende i Strand, som *tele og IKT*, *olje og gass*, *prosessindustri*, *produksjon av oljeplattformer* og *agentur og engros*.
- Strand har også en svært liten andel statlige arbeidsplasser.
- Kilde: Regional analyse

Arbeidsplasser i Strand

- Figuren viser antall arbeidsplasser i Strand, fordelt på offentlig og privat sektor i årene fra 2000 til 2021.
- SSB endret metoden for å beregne antall sysselsatte i 2015. Den nye metoden ga omtrent fire prosent færre arbeidsplasser i næringslivet.
- Det var 3 143 arbeidsplasser i næringslivet i Strand på slutten av 2022. Det er langt flere enn det var i 2000, da det var 2 278 arbeidsplasser i næringslivet i kommunen. Det har altså vært ganske sterk vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet.
- I 2022 var det imidlertid en nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet. I det offentlige var det 1 466 arbeidsplasser i 2022. Dette er en god del flere enn i 2000 da det var 1 036 arbeidsplasser i offentlig sektor i kommunen.
- Kilde: Regional analyse

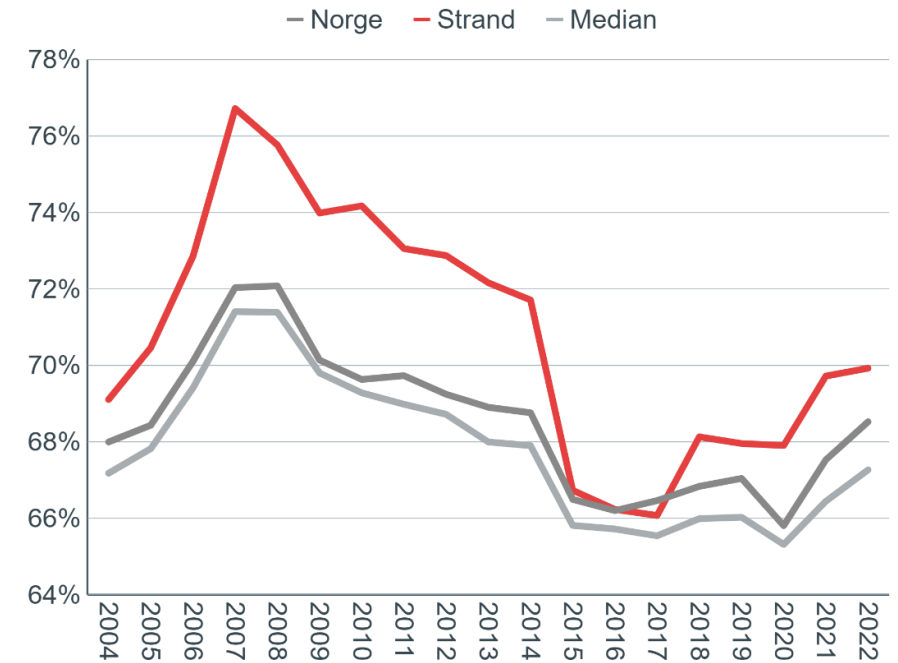

Bemanningsutfordringer/behov for omstilling

- Strand kommune leverer tjenester til kommunens innbyggere. Organisasjonen vil i kommende år få utfordringer med å rekruttere nødvendig og nok kompetanse.
- Demografisk utvikling viser at behovet for fagkompetanse endres fra skole og barnehage til helse og omsorgstjenester.
- Strand kommune må ha gode strategier for å rekruttere, videreutdanne og omfordele arbeidsoppgaver for å klare å levere god tjenester.

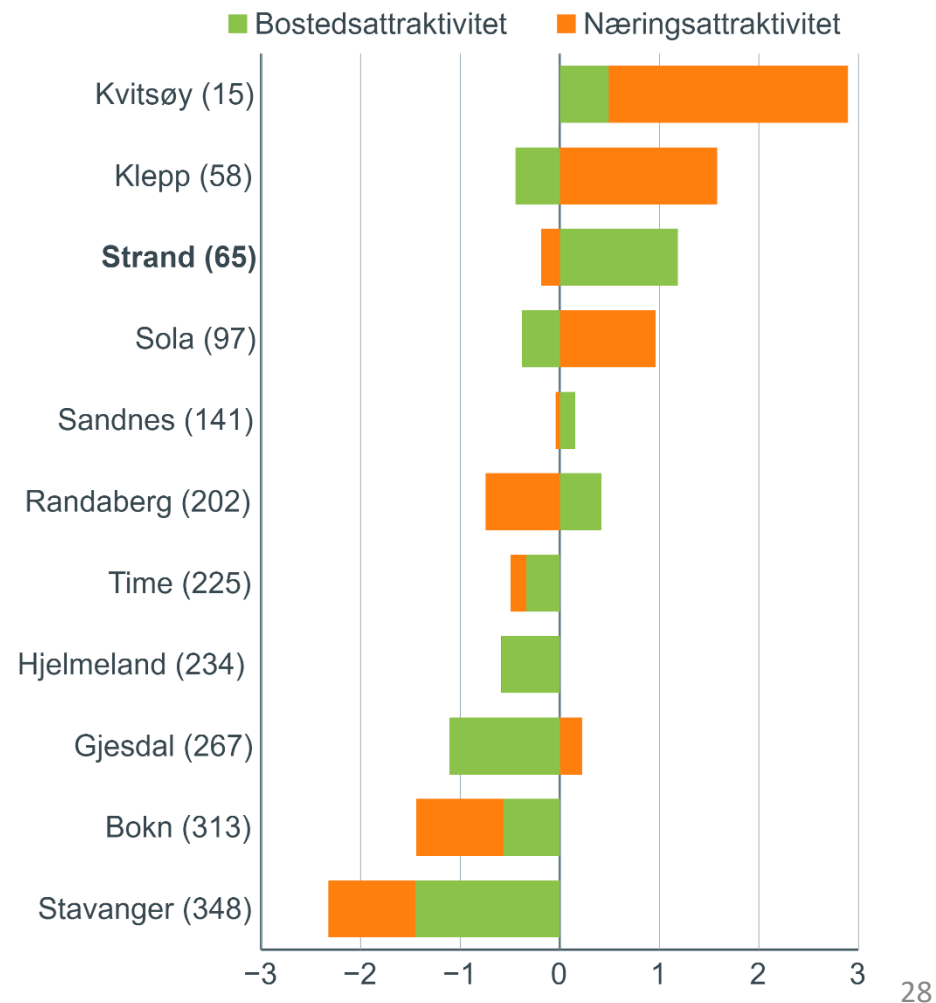
Sysseissetting

- At en stor andel av befolkningen har arbeid er en viktig kvalitet for samfunnet og for folkehelsen. Høy sysselsetting gir mindre økonomiske forskjeller mellom folk og høyere skatteinntekter til kommunen.
- Figuren viser prosentvis andel av sysselsatte av befolkningen mellom 15 og 74 år i Strand og Norge. Det var et sterkt fall i 2015 som ikke var reelt, fordi SSB gjorde en endring i måten de registrerer arbeidsplasser det året.
- Strand har hatt høyere sysselsettingsandel enn landsgjennomsnittet i alle årene, unntatt i perioden fra 2015 til 2017.
- I 2022 var 69,9 prosent av befolkningen i Strand mellom 15 og 74 år sysselsatt.
- Kilde: Regional analyse

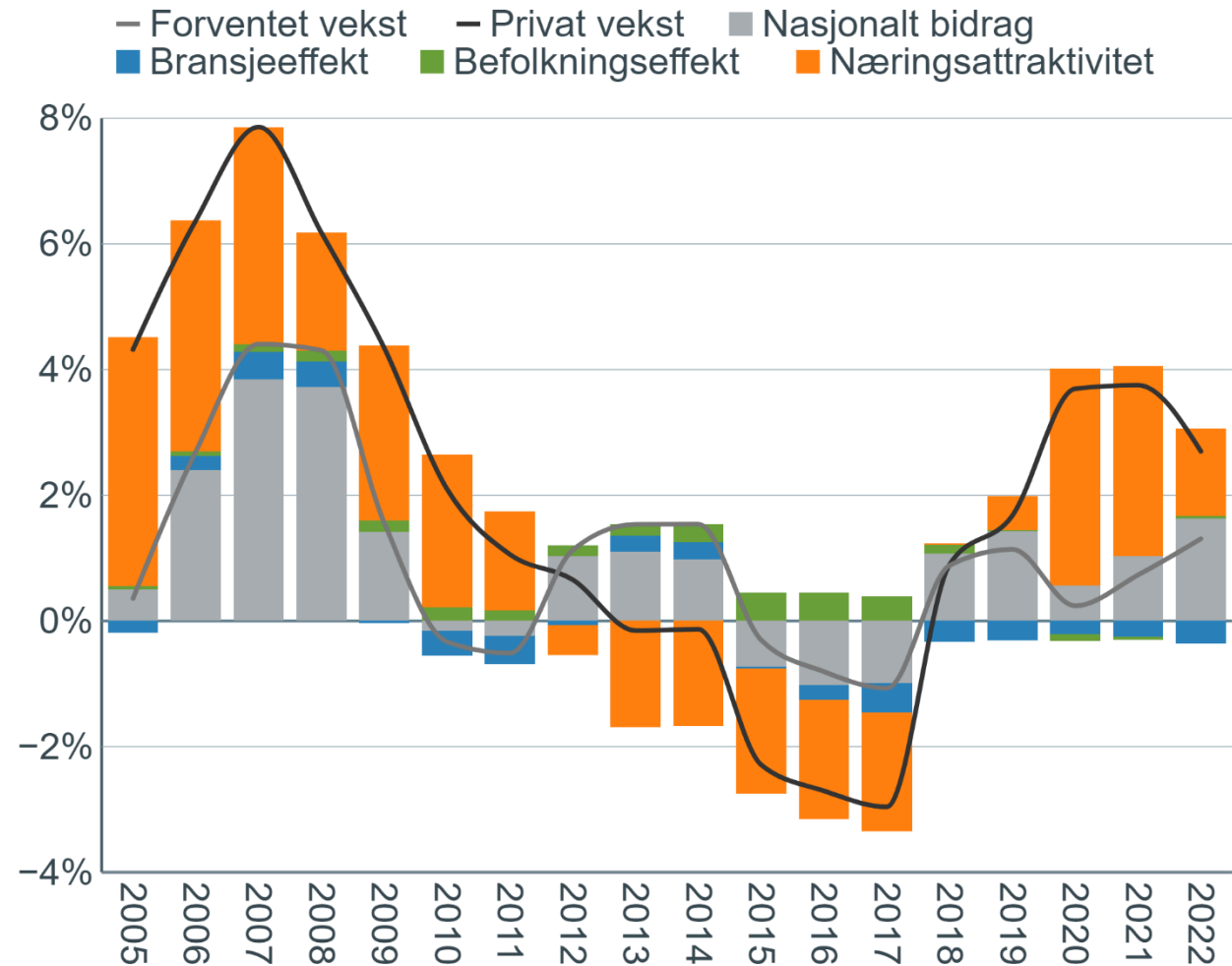
Attraktivitet

- Figuren viser hvordan Strand og sammenlikningsstedene kommer ut når det gjelder bostedsattraktivitet og næringsattraktivitet i perioden 2013-2022
- Strand har hatt samlet positiv attraktivitet. Dette kommer av at bostedsattraktiviteten har vært svært høy.
- Næringsattraktiviteten har vært svakt negativ i Strand i denne perioden.
- I 2022 hadde Strand en negativ næringsattraktivitet. Bostedsattraktiviteten var svakt negativ dette året.
- Kilde: Regional analyse

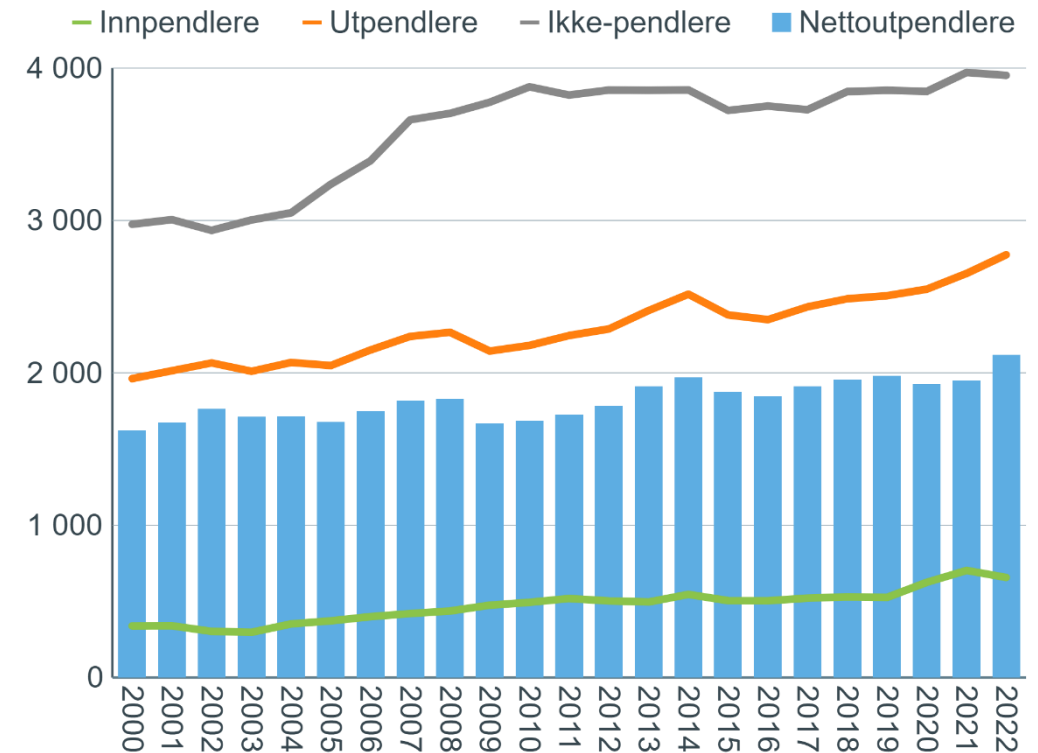
Utvikling i næringsattraktivitet

- I figuren kan vi se hvordan ulike drivkrefter har bidratt til arbeidsplassveksten i næringslivet over tid. Figuren viser til 3 års glidende gjennomsnitt.
- Næringsattraktiviteten i Strand har gått i bølger.
- I perioden etter 2018 har Strand en positiv næringsattraktivitet ved bruk av tre års glidende gjennomsnitt.
- Ved bruk av årlig gjennomsnitt ville figuren vist at næringsattraktiviteten i 2022 var sterkt negativ, etter fire år med positiv næringsattraktivitet.
- Kilde: Regional analyse

Inn og utpendling i Strand

- Figuren viser utviklingen i antall innpendlere, utpendlere og nettoppendling til Strand fra 2000 til 2022.
- Antall personer som pendler ut fra Strand har økt fra 1 962 i 2000 til 2 775 i 2022.
- Antallet som pendler inn til Strand er mye lavere og har også økt mye mindre. Det var 657 personer som pendlet inn til Strand i 2022.
- Strand har 2 118 flere personer som pendler ut enn som pendler inn. Det er altså et underskudd av arbeidsplasser i kommunen.
- Kilde: Regional analyse

Reiseliv

Strand kommune er en sentral reiselivskommune i Rogaland. I Strand ligger Preikestolen og deler av Lysefjorden som er nasjonale turistskatter.

Strand har gode reiselivsaktører, men det ligger et stort potensial til vekst. Etablert reiselivsnæring er kompetent, voksende og satsingen bidrar til positiv lokalsamfunnsutvikling.

I Strand kommune er det over 1700 fritidsboliger. Fritidsboliggjestene besøker oss gjennom hele året og bidrar sterkt inn i handelsnæringen og lokalsamfunnet. Det er økt interesse for investeringer og nyetableringer i reiselivet lokalt og regionalt.

I forbindelse med åpningen av Ryfast har nærområdet tatt i bruk Strand sine friluftsområder gjennom hele året. Dette har gitt positive resultater innen overnatting, handel og servering.

Strand har et profesjonelt reiselivsmiljø etablert i Jørpeland sentrum som skal være en katalysator for reiselivsutvikling i kommunen.

I Strand er det 2 helårsåpne turistinformasjoner, en i Jørpeland og en ved Preikestolen parkering.

Rogalands største botaniske stjerne, Flor og fjære, ligger i Strand.

Kilde: Reiselivsplan for Strand kommune

Kulturlivet i Strand

I Strand er det et aktivt organisasjonsliv der mange engasjerer seg i ulike kulturaktiviteter.

Her er det et musikkmiljø med flere utøvende musikere, kor, korps og spellemannslag. Det er stor aktivitet og vekst innen både dans og turn. Gjennom kulturskolen, skolen og Strand revylag er det teater, musikal og scenekunst.

Kirke, menighetsliv og andre religiøse organisasjoner er store aktører innenfor frivillighet og kulturarrangementer i Strand kommune.

Idretten vokser i både antall og bredde, og det er mange talent som utmerker seg på nasjonalt nivå i ulike grener. Interessen for historie står sterkt, med mange frivillige som tar vare på kulturhistorien og kulturmiljøene i Strand.

I Strand er det bosatt flere profesjonelle musikere, kunst og kulturnæringsaktører som har sitt virke både i og utenfor Strand.

Det er en positiv utvikling i Strand med økende antall kunst og kulturarrangement, konserter og festivaler i kommunen.

I Strand kommune er det et Musikkråd og et Idrettsråd. Dette er viktige samarbeidspartnere og paraplyorganisasjoner som skal ivareta interessene for det frivillige kultur og idrettslivet i kommunen.

På kulturminnefeltet har Strand kommune samarbeidsavtale med Ryfylkemuseet om bistand i kulturminnearbeidet. I tillegg samarbeider kommunen med de frivillige aktørene som Strand Historielag, Mølleparken, Stiftelsen Fremad, Ytre Ryfylke Kystlag og Breidablikk bygdemuseum.

Kilde: Plan for kultur, idrett og friluftsliv Strand kommune 2023 – 2027

Digitalisering og smart utvikling

- Digitalisering og smarte løsninger vil gi store muligheter fremover og målet er å gi innbyggerne gode digitale sammenhengende tjenester som også er proaktive der dette er mulig. Dette vil kunne gi en innbyggervennlig kommune. Eksempler på muligheter med digitalisering og smarte løsninger er at vi kan kommunisere annerledes og organisere tjenester og samfunnet på bedre måter.
- Samtidig må vi være klar over og takle utfordringene digitaliseringen bringer med seg. Dette kan blant annet være økonomisk handlekraft, valg av riktige strategiske samarbeidspartnere, tilpasset lovverk, datasikkerhet og personvern.

Byutvikling, bosetting og boligsosialt arbeid

Sentralitet

- Sentralitet er en indeks med verdi for hver enkelt kommune. Fra og med 2018 er sentralitet basert på nærhet til arbeidsplasser og servicefunksjoner, uten bruk av tettsteder i klassifiseringen.
- Sentraliteten mellom 0 (kun teoretisk mulig) og 1000, der en høyere verdi viser til en høyere sentralitet. Disse verdiene er gruppert sammen til seks klasser, der klasse 1 har høyest verdi.
- I gjeldende versjon, fra 2023, er Strand i klasse 3 i sentralitet med en verdi i området 775-869. Dette er samme klasse som blant annet Randaberg og Haugesund. I den forrige klassifiseringen fra 2022 var Strand plassert i klasse 4 i sentralitets vurderingen.
- Kilde: SSB

Press på arealene

- Ryfasttunnelen har bidratt til at Strand kommune i større grad er en del av et sammenhengende bo- og arbeidsmarked på Nord-jæren.
- Det er stor interesse for å etablere ulike typer næringsvirksomhet i kommunen. Det er også aktivitet knyttet til bolig- og hyttebygging.
- Økt bevissthet om betydningen av ikke bare landbruksjord, men også natur, bidrar til at vi må løse flere samfunnsbehov innenfor de arealene som allerede er tatt i bruk, bebygd, og regulert.
- Klimautfordringer gjør at vi må gjøre grep for å redusere klimagassutslipp, eksempelvis ved å legge til rette for økt andel kollektivreiser, sykkel og gange. For å få til det må vi legge til rette for flere boliger nær sentrums- og kollektivtilbud.
- Økt fare for eksempelvis stormflo, flom og skred gjør at vi i større grad må vurdere hvor det er trygt å bygge, og hvordan vi kan håndtere overvann.
- Disse endringene kan bidra til økt konfliktnivå mellom ulike samfunnsgrupper og –hensyn.

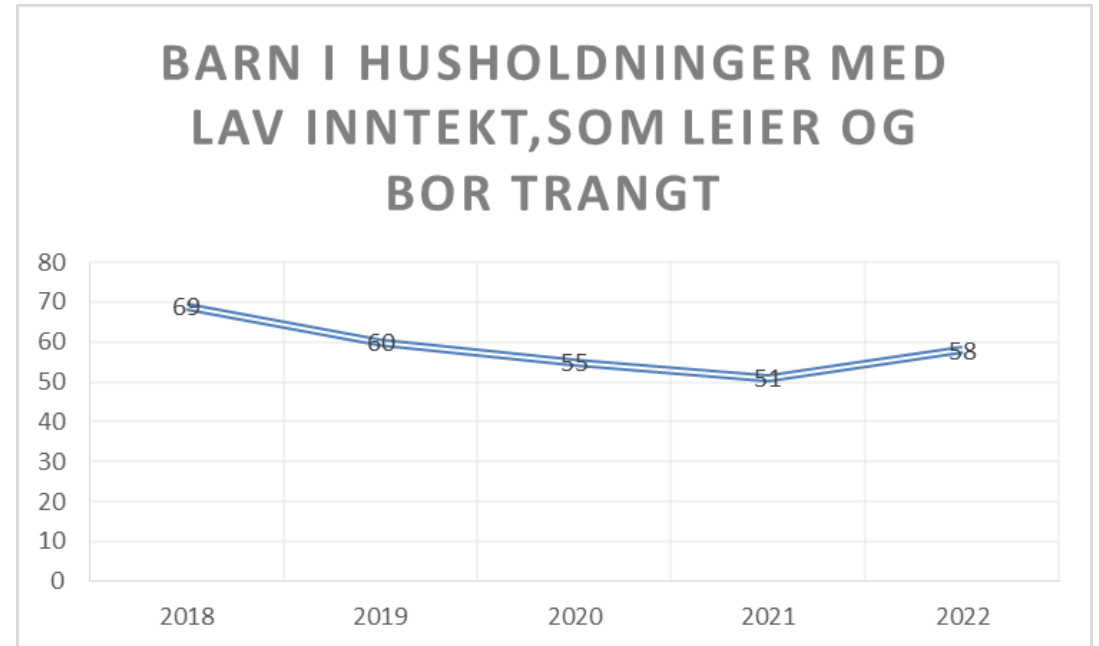
Bomiljø og lokalsamfunn

- Nabolaget er en viktig arena i barns oppvekst. Lokalsamfunnet kan være både en ressurs og en utfordring, og påvirker barn og unges livssjanser og mulighetsrom (Arbeidsforskningsinstituttet, 2017).
- Et bomiljø som gir mulighet for deltakelse og aktivitet, for eksempel med tilgang på grøntområder, er viktig for alle og særlig for barn og eldre.
- 87 % av ungdommer i Strand svarer at de opplever nærmiljøet sitt som trygt. I Norge er det 84 % av ungdommene som opplever dette.
- 66% av ungdommene i Strand er fornøyd med lokalmiljøet. I Norge er det 67 % av ungdommene som opplever dette.
- En rekke kommuner vil i årene fremover få flere og en økende andel eldre. Dette må kommunen planlegge for. Kvaliteter ved boligene og nærmiljøet som gjør det godt å leve i for eldre, er også godt for andre. Å utvikle et aldersvennlig samfunn kan derfor være et nyttig prinsipp i samfunnsutviklingen generelt.
- Figuren til høyre er hentet fra Strand kommunes folkehelseprofil 2023 og viser hvilke nærmiljøkvaliteter som har betydning for helse og livskvalitet.
- Kilde: Folkehelseprofil for Strand kommune 2023

Bosituasjon

- Bolig regnes som den fjerde velferdspilar, i tillegg til helse, inntektssikring og utdanning (Norges offentlige utredninger 2011:15).
- Boligen og nærområdet har stor betydning for oppveksten til alle barn, det å bo trygt og godt er viktig her og nå, men også viktig for å forhindre at dårlige levekår går i arv.
- Gode boforhold er viktig for at barn og unge skal fungere godt både sosialt og på skolen.
 - Vedvarende lav bokvalitet og langvarig leie av bolig øker sannsynligheten for at barn ikke tar med venner hjem
 - Barn som bor dårlig gjør det dårligere på skolen. Jo eldre barna blir, jo mer påvirkes de av dårlige boforhold. I tillegg fører dårlige boforhold for barn og unge til en økt sannsynlighet for behov for sosialhjelp i voksen alder. På den andre siden gjør oppvekst i eid bolig det mer sannsynlig å fullføre videregående skole.
- Figuren til høyre viser til antall barn i husholdninger med lav inntekt som leier og bor trangt i kommunen.
- I Strand kommune har vi, som i resten av landet, de siste årene hatt en økning i antall barn i husholdninger med lav inntekt og som i tillegg leier og bor trangt. Fra 2015 og fram til 2022 har det vært en økning på 20 barn, og tallet har de siste årene ligget mellom 50 og 60 barn.
- 86,6% av innbyggerne i Strand eier egen bolig.
- Kilde: KommuneHelse statistikkbank

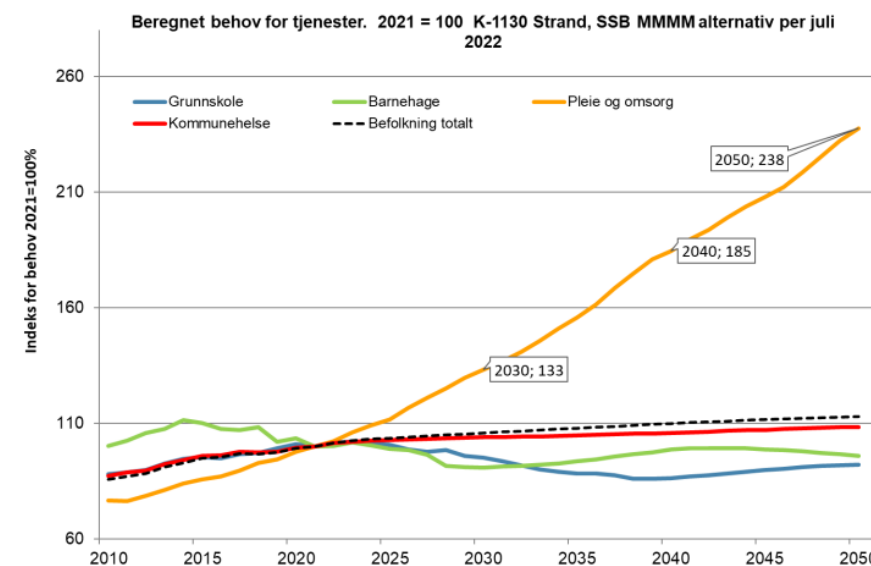

Demografisk utvikling og behovet for pleie og omsorg

- Agenda Kaupang leverte i 2023 rapporten *Kunnskapsgrunnlag – boligutvikling for eldre* for Strand kommune. Tabell, øverst til høyre, er hentet fra denne rapporten og viser en kraftig økning i innbyggere over 80 år fremover fra 2022. Dette vil medføre en sterk økning i behovet for tjenester.
- Figuren nede til høyre, som er hentet fra rapporten fra Agenda Kaupang, viser sterk økning i behovet for tjenester dersom dagens praksis blir videreført.
- Utviklingen viser at det blir stadig flere eldre og befolkningen lever lenger. For mange vil pensjonisttilværelsen være nesten en tredjedel av livet. Den demografiske utviklingen påvirker de fleste av samfunnets institusjoner, sektorer og markeder, og vil føre til store endringer på en rekke områder. Dette krever nye løsninger. Kilde: Kunnskapsgrunnlag – boligutvikling for eldre av Agenda Kaupang.
- Demenskartet.no estimerer en fordobling av personer med demens i Strand kommune i 2040. For at Strand kommune skal håndtere dette må flest mulig bo lengst mulig hjemme.
- Det er per oktober 2023 19 yngre personer funksjonsnedsettelse som venter på bolig. Det er stort press på tilbudet om avlastning og andre tjenester til denne gruppen.

Tabell 2 Befolkningsutvikling basert på SSB tabell 13600, hovedalternativet (MMMM) per juli 2022, tilrettelagt av Agenda Kaupang

Strand kommune	2022	2025	2030	2040	2050
Innbyggere 0-17 år	3 276	3 246	3 080	2 930	3 011
Innbyggere 18-49 år	5 442	5 419	5 495	5 369	5 098
Innbyggere 50-66 år	2 601	2 734	2 836	3 003	3 081
Innbyggere 67-79 år	1 391	1 492	1 614	1 916	2 109
Innbyggere 80-89 år	453	537	662	895	1 096
Innbyggere 90 år og over	105	106	140	242	369
Sum innbyggere	13 268	13 534	13 827	14 355	14 764

Figur 5 Framskrivning av tjenestebehov ved videreføring av dagens praksis og justert for forventet utvikling i antall innbyggere. I framskrivningene er middelalternativet til SSB benyttet per juli 2022 og inntektssystemets forventning om hva en innbygger koster per årsklasse. Alle tjenester er satt til verdi 100 i 2021 og justert for forventet endring

Bolig og tjenester til eldre

- Stortingsmeldingen *Bu trygt heime* er en reform som peker at det blir flere eldre og færre barn i Norge. Reformen skal bidra til aldersvennlig samfunn og dermed at eldre kan leve aktive liv og oppleve trygghet med å bo i eget hjem. Meldingen peker på behovet for:
 - levende lokalsamfunn
 - Boligtilpasning og planlegging
 - Kompetente og myndiggjorte medarbeidere
 - Trygghet for brukere og støtte til pårørende
- Agenda Kaupang sier i sin rapport, *Kunnskapsgrunnlag – boligutvikling for eldre*, at Strand kommune mangler egnede boliger for eldre og kommunens boligpolitikk bør utvikles. Eldre bør ta gode boligvalg og det er behov for bærekraftige løsninger.
- Rapporten *Tid for handling*, fra Norges offentlig utredninger, viser at flere kommuner i dag har problemer med å rekruttere helsepersonell. Demografiutviklingen øker etterspørsel etter helsepersonell og stopper samtidig personellveksten.
- *Tid for handling* peker på økende sprik mellom forventninger til tjenester og samfunnets muligheter. Denne utfordringen kan ikke løses med økt bemanning.

Boligbehov fremover

- Det er vanskelig å spå fremover når det gjelder boligbehov, men vi mener at vi med sikkerhet kan si at det har blitt vanskelig for innbyggere i Strand kommune å finne seg bolig nå. Kommunen har bosatt mange flyktninger de siste par årene, og det er lite utleieboliger ledig på markedet. Flere huseiere velger å selge huset istedenfor å leie ut pga. høy rente. Flyktningtjenesten får færre tilbud om boliger nå, og prisene har gått opp.
- Blant annet på grunn av boligmangel ønsker kommunen å ta imot langt færre flyktninger i 2024.
- NAV melder at de aldri har mottatt så mange søknader tidligere som i 2023, og det gis flere avslag enn vanlig. Det er personer med utfordringer knyttet til rus og psykiatri som er den største søkergruppen, men det er også behov for boliger til store familier, og unge uføre med sammensatte problemer som trenger bolig med bemanning. Det er familier som bor trangt og i hus i dårlig stand i Strand kommune.

Inntekt og utdanning

Inntektsulikhet og arbeidsledighet

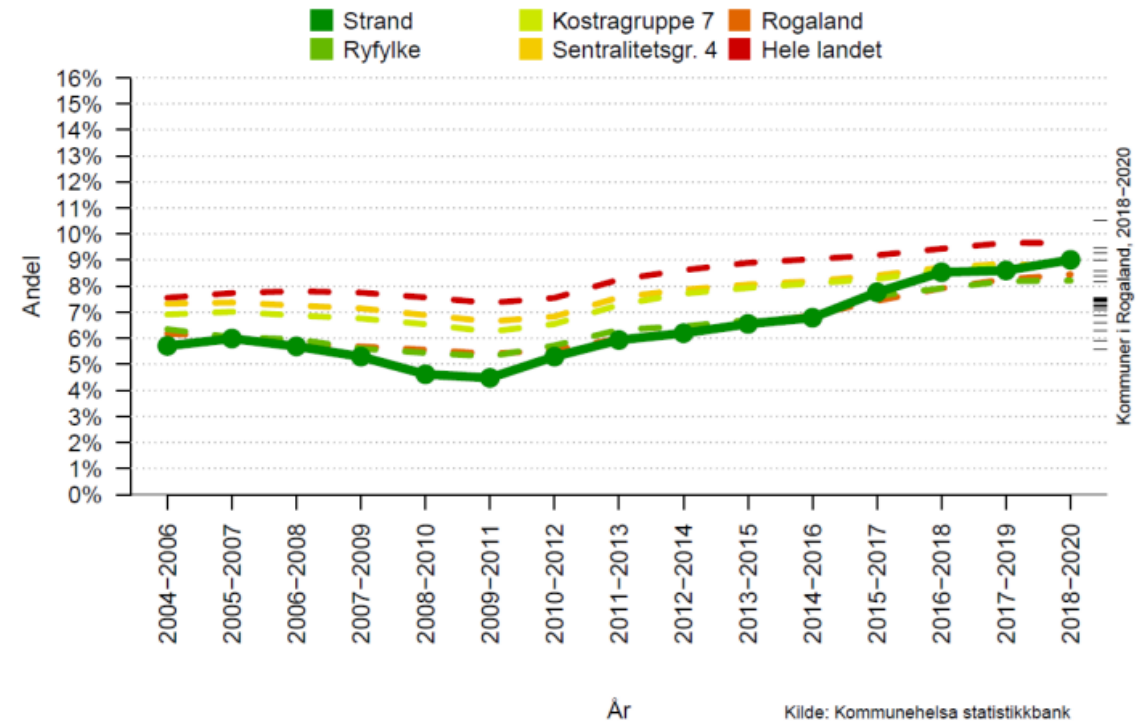
- Inntekt og økonomi er grunnleggende påvirkningsfaktorer for helse. Likhet i fordelingen av økonomiske ressurser påvirker antakelig andre samfunnsmessige forhold positivt.
- Stor inntektsulikhet i en kommune kan være en pekepinn på at det også er store sosiale helseforskjeller i kommunen.
- Strand kommune har over tid hatt noe mindre inntektsulikhet sammenlignet med fylket og landet. Det ser imidlertid ut til å øke noe fra og er dermed en viktig utvikling å følge med på i tiden fremover.
- Grafen til høyre viser utviklingen over registrerte arbeidsledige i prosentpoeng i Strand fra 2013 og fram til og med 2022. Arbeidsledigheten økte raskt under oljenedturen, men er nå tilbake på normalt nivå.
- Kilde: Kommunehelsa statistikkbank

Flere barn vokser opp i lavinntektsfamilier

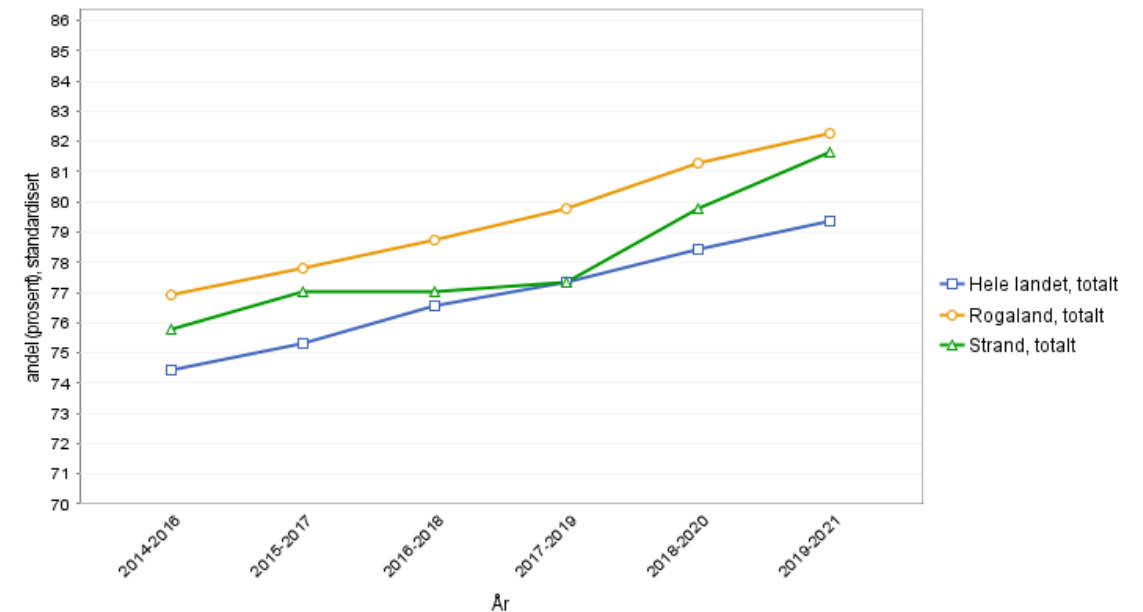
- Det er en økende andel barn som vokser opp i lavinntektsfamilier i Norge.
- Den vanligste måten å måle fattigdom på er å ta utgangspunkt i inntekt. Lavinntektsgrensene blir definert etter inntektsfordelingen i samfunnet. I Norge er det vanligst å bruke 60 % av medianinntekten som en grense for lavinntekt. Familier med samlet inntekt under denne grensen, fratrukket husholdninger med brutto finanskapital over 1 G, defineres som lavinntektshusholdninger.
- Strand kommune har over tid hatt færre lavinntektshusholdninger enn sammenlignbare grupper, men på grunn av større økning siden 2014, er Strand nå på samme nivå. Grafen til høyre viser til denne sammenligningen av Strand med sammenlignbare grupper.
- Kilde: Kommune helsa statistikkbank

Andel lavinntektshusholdninger

Utdanning i Strand

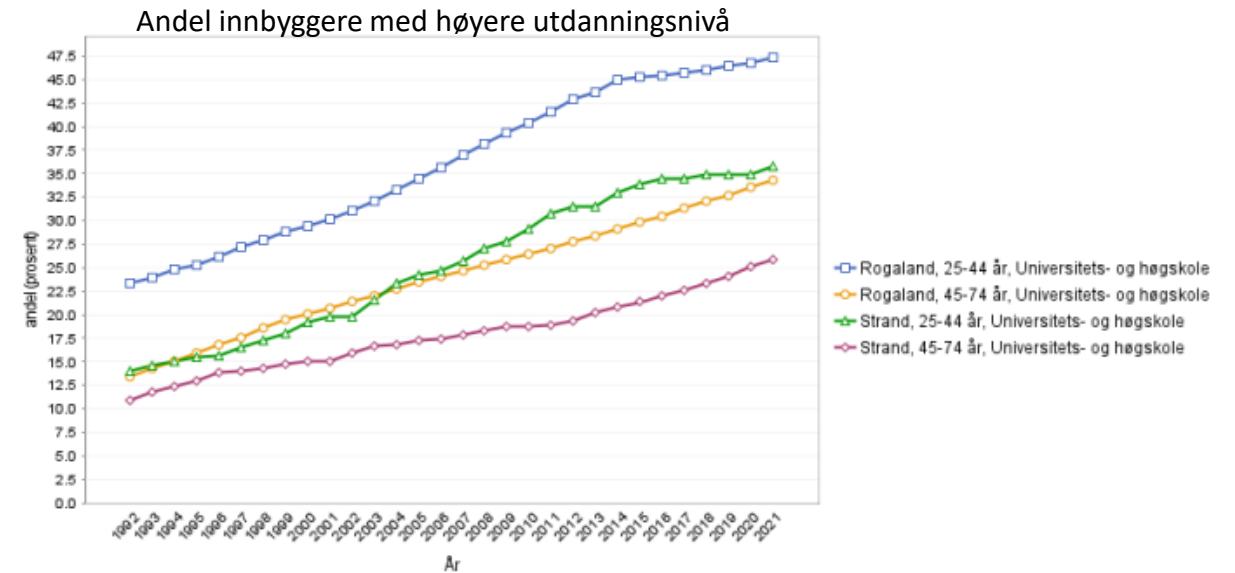
- Frafallet i videregående skole i Strand kommune har de siste årene gått noe ned, men det er fortsatt 18 % som ikke fullfører videregående opplæring. Utviklingen vises i prosentandel i figuren til høyre.
- Formelle kvalifikasjoner er av betydning for videre utdanning og arbeid. Det er blitt vanskeligere å få jobb i Norge med lav utdanning og unge uten fullført videregående opplæring havner oftere utenfor arbeid og høyere utdanning. Det er dermed en større sannsynlighet for langvarig utenforskap for denne gruppen.
- For barn og unge er skolen en viktig sosial arena. Trivsel på skolen er en av flere faktorer som påvirker elevenes motivasjon for å lære. Høy trivsel vil kunne bidra til å forebygge frafall i skolen. 10.klassingene i Strand trives ikke like godt på skolen som lands- og fylkesgjennomsnittet. Utviklingen er videre nedadgående og noe som må følges opp i årene fremover.
- Kilde: Kommunehelsa statistikkbank

Figuren viser andelen elever, i prosentandel, som fullfører videregående opplæring i Norge, Rogaland, og Strand fra 2014 til og med 2021.

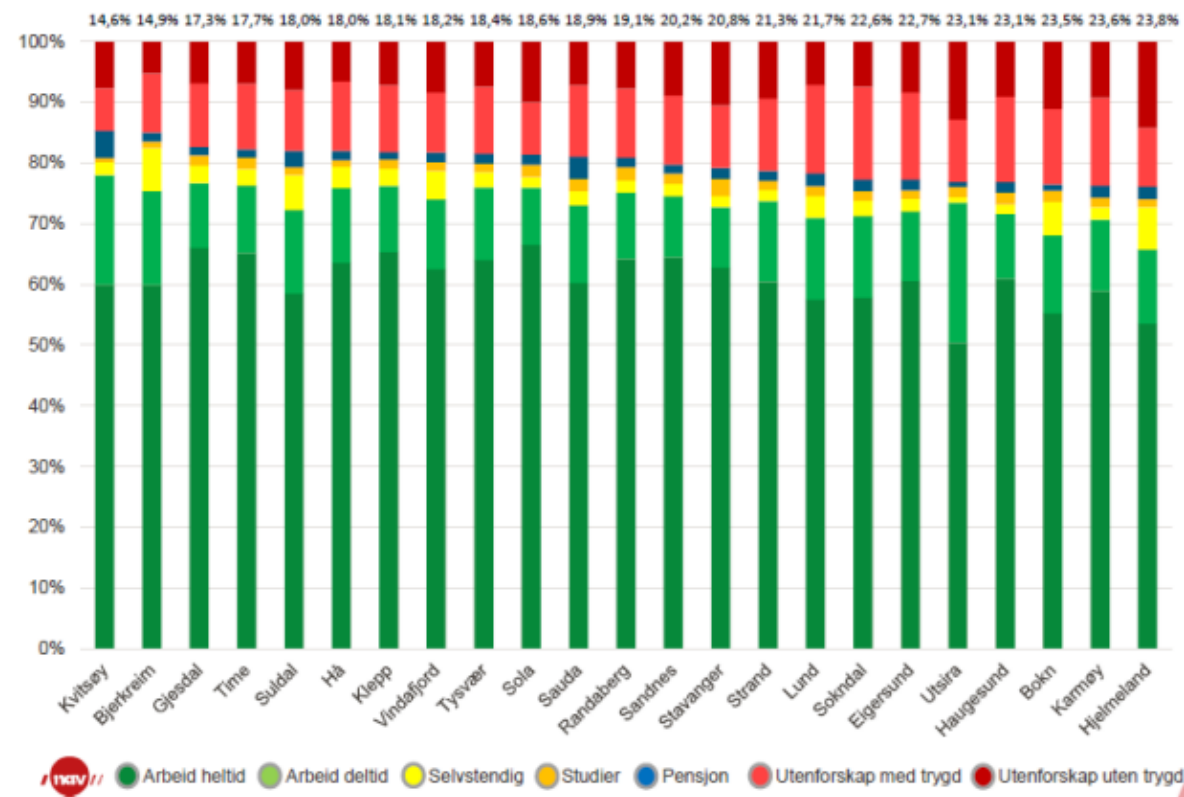
Utvikling i utdanningsnivå

- Innbyggere i Strand har en lavere andel med universitets- og høyskoleutdanning enn rogalendinger generelt, men nivået er stigende. Grafen til høyre viser til denne sammenligningen blant andel innbyggere i Strand og Rogaland med høyere utdanningsnivå.
- Å øke utdanningsnivået er et av de sentrale tiltakene for å utjevne sosial ulikhet i helse.
- Forskning tyder på at det er sterk sammenheng i befolkningens utdanning og helse – jo høyere utdanning, jo bedre helse og lengre levealder. Derfor er det på generelt grunnlag grunn til å tro på at økt utdanningsnivå vil føre til bedre folkehelse.
- Kilde: KommuneHelse statistikkbank

Utenforskap

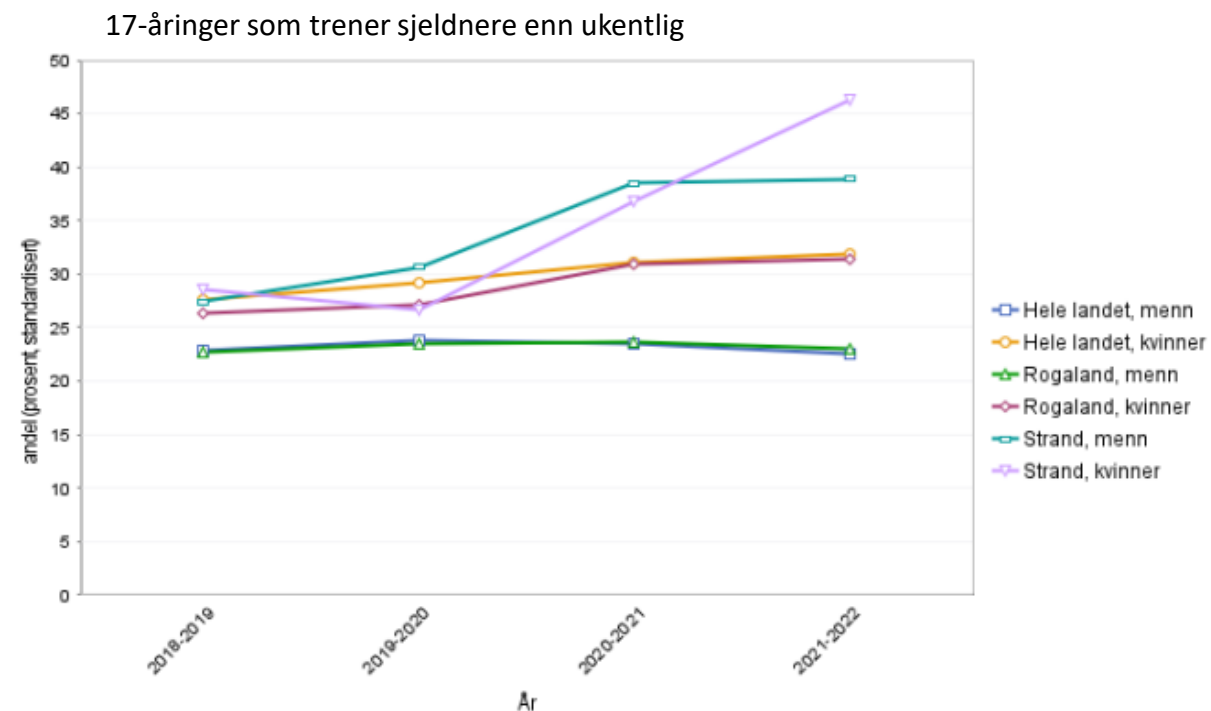
- Utenforskap i denne sammenheng vil si utenfor arbeidslivet eller ikke i utdanning/opplæring.
- Dette gjelder både de som mottar trygdeytelser og de som ikke gjør det, f.eks. unge som «tar et friår» eller en forelder som velger å være hjemme i ulønnet permisjon med barn.
- Strand kommune har et antatt utenforskap på over 20% av innbyggerne mellom 20 og 66 år, hvor omkring halvparten av disse mottar en form for trygd fra NAV.
- Med utgangspunkt i at en stor andel av disse over 20% er ufrivillig utenfor arbeidslivet har dette store konsekvenser både i et folkehelseperspektiv og et samfunnsøkonomisk perspektiv.
- Figuren til høyre viser til infografikk om prosentfordeling for personer i forhold til arbeidsdeltakelse, studiedeltakelse, pensjonstilsværelse, og utenforskap, i kommunene i Rogaland desember 2019.
- Kilde: NAV Rogaland

Helse og livsmestring

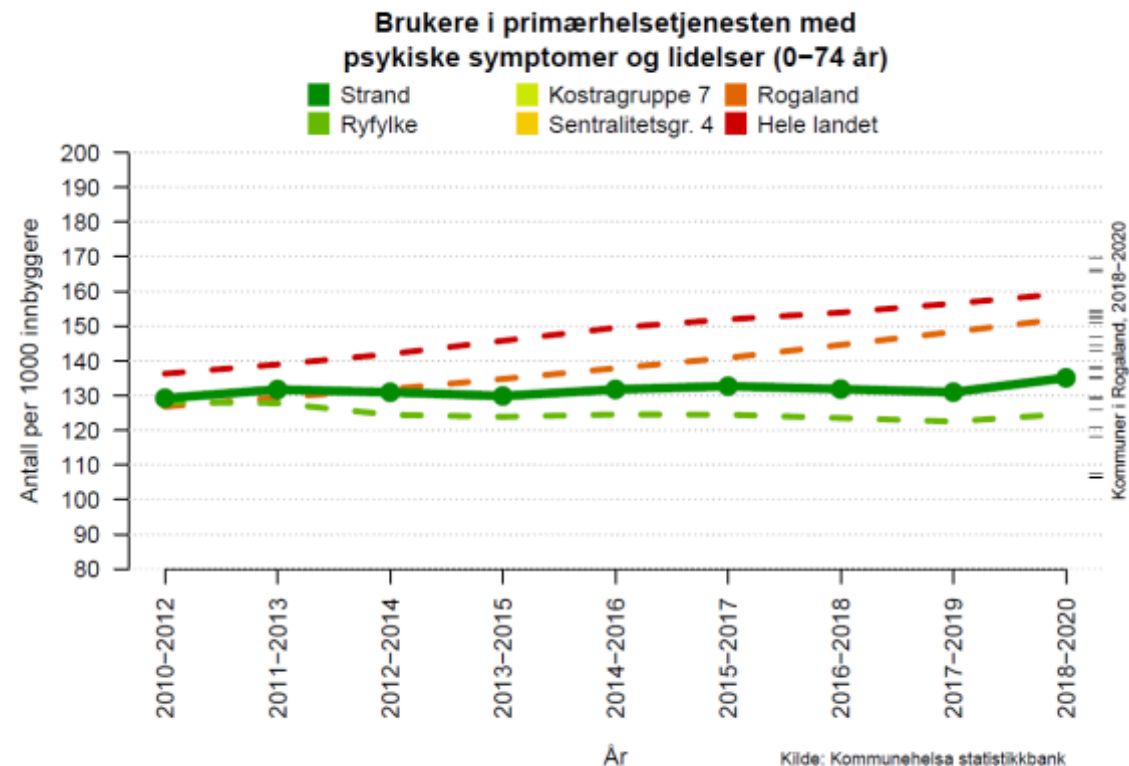
Levevaner

- Blant levevaner som fysisk aktivitet, bruk av rusmidler og røyking er det fysisk aktivitet som viser en nedadgående utvikling over tid i Strand sammenlignet med landet og fylket.
- Fysisk aktivitet forebygger sykdom og plager, gir bedre fysisk funksjon, flere friske leveår og forebygger for tidlig død. Fysisk aktivitet med moderat til høy intensitet i barne- og ungdomsårene ser ut til å ha gunstig påvirkning på blodtrykk, midjemål, insulinsensitivitet og kolesterol. Dette kan bidra til å redusere risikoen for utviklingen av hjerte- og karsykdom senere i livet.
- I følge resultater fra nettbasert sesjon 1 for gutter og jenter er andelen 17-åringer i Strand kommune som trener sjeldnere enn ukentlig høyere enn i landet som helhet. Dette viser figuren til høyre.
- Kilde: Kommunehelsa statistikkbank

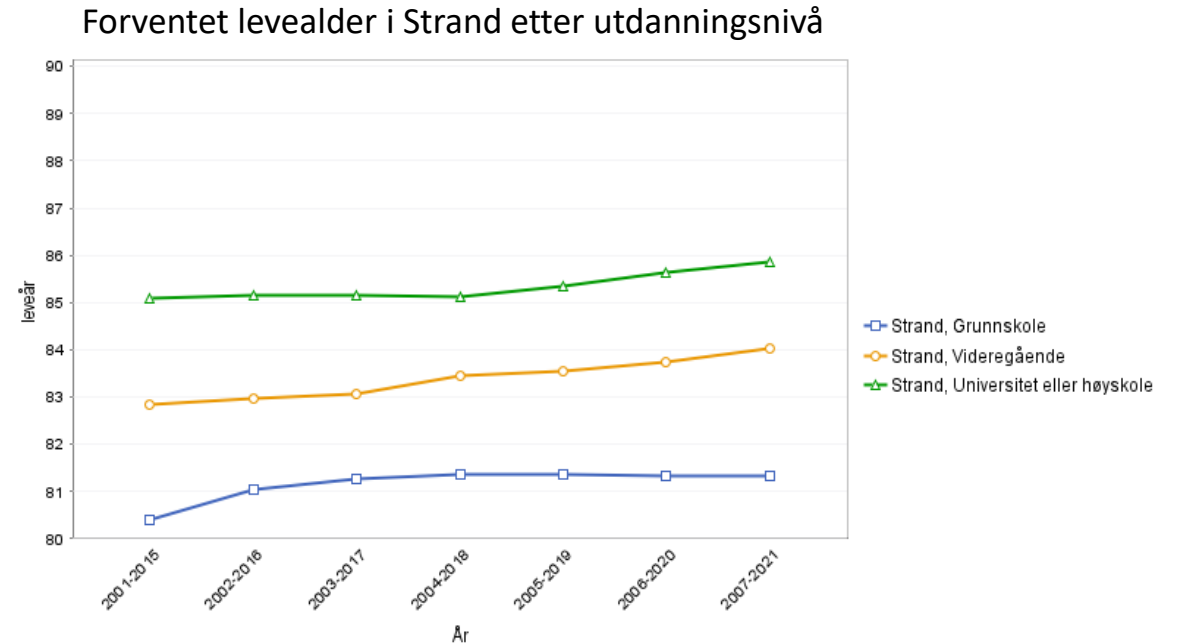
Helsetilstand

- Sammen med kreft er hjerte- og karsykdommer de hyppigste dødsårsakene her i landet når vi ser alle aldersgrupper under ett.
- Strand har en noe høyere forekomst av enkelte krefttyper enn landet og fylket.
- Psykiske lidelser er svært vanlig i befolkningen, men forekomsten er stabil. Omtrent en tredel av voksne har en psykisk lidelse i løpet av et år, mens 8 % av barn og unge til enhver tid har en psykisk lidelse. Sett under ett er angstlidelser den vanligste psykiske lidelsen hos både barn, unge og voksne, etterfulgt av depresjon. Sykmeldinger, uførepensjon, og økt dødelighet er noen av de viktigste følgene av psykiske sykdommer.
- Strand kommune har jevnt over lavere antall henvendelser til primærhelsetjenesten knyttet til psykiske symptomer og lidelser enn både Rogaland og Norge som helhet. Det sier slik sett ikke noe eksakt tall på hvor mange som opplever utfordringer knyttet til psykiske symptomer eller lidelser, og det vil derfor kunne være noe mørketall her. Både tilgang på legevakt og fastlege, samt kultur for å be om hjelp for disse lidelsene, kan virke inn på disse tallene. Samtidig vet vi at et levende organisasjonsliv og sosiale nettverk er forebyggende faktorer. Strand har også god tilgang på natur og mange tilrettelagte turstier. Fysisk aktivitet og opplevelser i naturen er som kjent også forebyggende faktorer.
- I figuren til høyre er brukere av primærhelsetjenesten i Strand sammenlignet med andre grupper, deriblant Norge. Brukertallet viser til antall per 1000 innbyggere fra 2010 til og med 2020.
- Ungdata-undersøkelsen 2022 viser at 15% av ungdomskolelevne svarer at de har psykiske plager. Dette er omtrent samme andel som ved Ungdata-undersøkelsen som ble gjennomført før pandemiårene (2019) og omtrent på fylkes- og landsgjennomsnittet som er på henholdsvis 15% og 16%.
- Psykiske plager og lidelser er blant vår tids største folkehelseutfordringer. Sosial isolasjon er en av de største risikofaktorene for dårlig psykisk helse, mens sosial støtte beskytter.
- Kilde: KommuneHelse statistikkbank

Sosial ulikhet i helse

- Forventet levealder kan gi informasjon om helsetilstanden i befolkningen.
- Strand kommune har en forventet levealder på 85 år for kvinner og 81 år for menn dersom vi ser bort fra utdanningsnivå.
- I følge SSB har alle grupper i befolkningen de siste 20 årene fått bedre helse. Helsegevinsten har imidlertid vært størst for gruppen med høy utdanning og høy inntekt.
- Figuren til høyre viser forventet levealder i Strand kommune etter utdanningsnivå. Figuren viser til at forventet levealder er høyere blant dem ble med høyere utdanning.
- Kilde: Kommunehelsa statistikkbank

Frivillig sektor

- I Strand kommune er det et rikt og levende organisasjonsliv. I januar 2023 er det registrert 139 lag og organisasjoner i Strand sin foreningsportal. Av disse organisasjonene er det 102 aktiviteter for barn og unge, 120 tilbyr aktiviteter til voksne. 119 lag og organisasjoner tilbyr aktiviteter til eldre.
- I Strand kommune har kirke, bedehus, menigheter og andre trossamfunn høy aktivitet og er viktige bidragsyttere i lokalsamfunnet spesielt når det gjelder aktiviteter for barn, unge, eldre og innvandrere.
- I kommunen er det flere grendehus og bedehus i de mindre bygdene som har en viktig funksjon som møteplass, og å skape aktivitet i bygdene i utkanten.
- Kommunen fordeler driftsmidler til de frivillige lag og organisasjonene i tråd med tilskuddsreglementet, og de kan i tillegg søke om støtte til ulike tiltak.
- Lag og organisasjoner har en viktig rolle ved å legge til rette for aktivitet og opplevelse for innbyggerne. Kommunen ønsker å spille på lag med de frivillige og legge til rette for at de skal kunne drive med sin aktivitet på en god måte. Alle lag og organisasjoner får låne kommunale bygg uten kostnad.
- Kilde: Plan for kultur, idrett og friluftsliv 2023 – 2027 Strand kommune

Risiko og sårbarhet

De største truslene i Strand

- Ras, eller skred, er den hendelsen som er vurdert med høyest risiko for liv og helse i Strand. For rashendelse er sårbarheten særlig knyttet til bebyggelse plassert i skredutsatt område. I tillegg vil fremtidig klimautvikling gi økt hyppighet av skred, knyttet til regnskyll og flom, snøfall og snøsmelting, og vil gjelde fremst og fremst for jordskred, flomskred og sørpeskred.
- For samfunnsstabiliteten er det digitale hendelser med alvorlige konsekvenser og langvarig bortfall av kritisk veitransportåre som er forbundet med høyest risiko. En digital hendelse, som ved at kommunen mister kontakt med fagsystemer som er kritisk for kommunal tjenesteproduksjon, vil kunne gi store konsekvenser for mottakere av de enkelte tjenestene.
- For naturmiljø og kulturmiljø er hendelser i form av sykdom og ulykker med oppdrett av laks og regnbueørret, som medfører store konsekvenser, vurdert med høyest risiko. Dette legger til grunn et scenario med rømning av oppdrettsfisk som forårsaker uønsket påvirkning på økosystem og spredning av sykdommer til viltlevende fiskebestander. I et slikt tilfelle vil det gi store konsekvenser for natur og miljø så lenge rømningen fortsetter.
- Kilde: Kartleggingsarbeid i forbindelse med utarbeidelse av helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse for Strand kommune

